

İSRAİL'DE 1 KASIM SEÇİMLERİ: SAĞ KANAT SİYASETİN HIZLI YÜKSELİŞİNİN ARKASINDAKİ SEBEPLER

DR. SEHER BULUT

Uzman ORSAM

“

Yeni hükümet kendisini “değişim hükümeti” olarak nitelendirmiş ve İsrail’de toplumsal, ekonomik ve sosyal pratiklerle alakalı yeni bakış açısının gerekliliğine işaret etmiştir. Fakat hükümetin kınlanlık tartışmalarının da etkisiyle 12 yıllık Netanyahu hükümetinin politikalarını sürdürme gayreti içerisinde olduğu görülmüştür.

”

1 948 yılında İsrail devleti kurulmadan önce Yahudiler dünyanın farklı bölgelerinde diaspora olarak yaşamaktaydı. Bu durum bahsi geçen toplulukların süreç içerisinde farklı yaklaşımlar, gelenek ve yaşam biçimlerine sahip olmasına neden olmuştur. Devletleşme sürecince kurucu aktörler tarafından göz ardı edilmeyen bu durum birçok alanla beraber ülkenin siyasi yapılanma sürecinde etkide bulunmuştur. Ülke siyasetinde toplumsal taleplerin karşılanması amacıyla

seçim barajı düşük tutulurken bahsi geçen grupların siyasal katılımını artıran bir siyasal sistem yapısı ortaya konmuştur. Bu durum ülke demokrasisi açısından olumlu yönde değerlendirilirken küçük toplumsal grupların ülke siyasetinde söz sahibi olmaları ihtimali artmıştır. Bu sürece devletleşme süreciyle beraber Filistin meselesiyle alakalı konular da eklenince, koa-

lisyon hükümetleri ve bu hükümetlerin zayıflığı İsrail siyasi sisteminin en temel özelliği olmuştur.

“DEĞİŞİM HÜKÜMETİ” VE YAŞANAN SORUNLAR

İsrail’de son yıllarda kurulan hükümetler genellikle istikrar sorunları yaşamış ve bu durum ülkenin kısa aralıklarla sürekli olarak erken seçimlere gitmesine neden olmuş-

tur. 2019 yılından beri İsrail’de arka arkaya yaşanan seçimlere bakıldığında (9 Nisan 2019, 17 Eylül 2019 ve 2 Mart 2020, 23 Mart 2021, 1 Kasım 2022) yukarıda bahsedilen faktörlerin ülkede sıklıkla seçimlere gidilmesinde önemli rol oynamıştır. Ülkede bir önceki 23 Mart 2021 tarihli dördüncü erken seçimde Netanyahu liderliğindeki Likud Partisi ve ittifak içerisinde olduğu Şas, Birleşik Tevrat Yahudiliği ve Dinî Siyonizm Partisi gibi siyasi partiler 52 milletvekilinde kalarak hükümet kurmak için gerekli olan 61 milletvekiline ulaşamamıştı. Dönemin İsrail Cumhurbaşkanı Reuven Rivlin yeni hükümeti kurmak konusunda Likud lideri Binyamin Netanyahu’yu görevlendirmiş fakat Netanyahu’nun hükümeti kurmak konusunda başarısız olması sonrasında hükümeti kurma görevi 5 Mayıs 2021 tarihinde Yesh Atid Partisi (Gelecek Var) Lideri Yair Lapid’e verilmişti. Yürütülen koalisyon görüşmeleri neticesinde merkez-sol olarak tanımlanabilecek 8 parti yani Yeş Atid, Mavi&Beyaz Bloku, Yamina, İşçi Partisi, İsrail Evimiz, Yeni Umut, Meretz ve Arap partisi Ra’am bir araya gelerek hükümeti kurmayı başarmıştı. Fakat bu 8 partinin siyasi ajandalarına bakıldığı zaman ortak noktalarının oldukça az olması hükümetin ömrünün ne kadar olacağına dair tartışmaların yaşanmasına neden olmuştu.

Yeni hükümet kendisini “değişim hükümeti” olarak nitelendirmiş ve İsrail’de toplumsal, ekonomik ve sosyal pratiklerle alakalı yeni bakış açısının gerekliliğine işaret etmiştir. Fakat hükümetin kırılabilirlik tartışmalarının da etkisiyle

12 yıllık Netanyahu hükümetinin politikalarını sürdürme gayreti içerisinde olduğu görülmüştür. Nitekim süreç içerisinde yönetimden memnun olmayan koalisyon partileri farklı sebeplerle koalisyona olan desteğini çekmiş ve bu durum, İsrail'in yeniden bir seçim sürecine girmesine sebebiyet vermiştir. Bu gelişme sonrası 20 Haziran 2022 tarihinde koalisyon hükümetinin dönüşümlü olarak başbakanlığını yapmış Naftali Bennett ve Yair Lapid, koalisyonun içerisine girdiği derin sorunlar nedeniyle meclisi feshedecek bir yasa tasarısının meclise sunulduğunu duyurmuştur. Bu durum ülkenin 1 Kasım 2022 tarihinde tekrardan seçime gitmesine neden olmuştur. Bu tarihte gerçekleşen seçimlerde Netanyahu liderliğindeki sağ kanat blokun (Şas, Birleşik Tevrat Yahudiliği ve Dinî Siyonizm) oyların çoğunluğunu almış ve açıklanan sonuçlara göre Likud Partisi 32 milletvekili kazanırken, Dinî Siyonizm Partisi 14, Şas Partisi 11 ve Birleşik Tevrat Yahudiliği Partisi 8 milletvekili kazanmıştır. Bu durum Netanyahu ve blokunun 120

sandalyeli İsrail parlamentosu Knesset'te hükümeti kurmak için yeterli olan 61 sandalye sayısının üzerinde 65 milletvekili sayısına ulaştığına işaret etmektedir. Bu tablo her ne kadar en çok milletvekiline sahip olan Likud ve dolayısıyla Netanyahu'nun başarısı olarak gözüke de aslında seçimlerde Likud'dan ziyade diğer sağ kanat partilerin oylarını artırdıkları dikkat çekmektedir.

“

Güvenlik ve beka konusunda ileri derecede hassasiyete sahip olan İsrail halkı değişim hükümetinin ülkede yaşanan sorunlar adına yeni bir umut olacağına kanaat getirirse de bunca yıldır birikmiş sorunların kısa vadede çözüme kavuşmaması hükümetin çalışamaz bir duruma gelmesine neden olmuştur.

”

TOPLUMSAL GERİLİMLER

Son yıllarda İsrail içerisinde farklı toplumsal gruplar arasında yaşa-

nan gerilimler bu sonucun elde edilmesindeki en temel etkidir. 2022 Nisan ayında Hamursuz Bayramı'nın başlaması sonrasında ülkede yaşayan fanatik Yahudi grupların Mescid-i Aksa'nın bulunduğu bölgeye baskınlarını artırması İsrail polisinin Mescid-i Aksa'nın bulunduğu bölgeye müdahale etmesine neden olmuştur. Olaylar sonrası tansiyonun yükselmesi nedeniyle fanatik Yahudi grupların bölgeye girişleri engellenmeye çalışılmıştır. İsrail'le normalleşme sürecine başlayan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın bu dönemde İsrail Devlet Başkanı Isaac Herzog'u araması sonrası Ramazan ayının son 10 gününe tekabül eden günlerde bu grupların Mescid-i Aksa'nın bulunduğu bölgeye girişleri engellenmiştir. Bu gelişmelerden kısa zaman sonra mayıs ayında Katar merkezli el-Cezire televizyonunun saha muhabiri Şirin Ebu Akile'nin Batı Şeria'daki Cenin Mülteci Kampı'nda hayatını kaybetmesi sonrası bıçak sırtında olan koalisyon hükümeti gelişmelerden olumsuz yönde etkilenmiştir. Ebu Akile'nin ölümü sonrası İsrail Silahlı Kuvvetleri (ISK) olayın ilk yaşandığı dönemde olayla alakası olmadığını ifade etmesine rağmen devam eden soruşturma süreci sonrasında İsrail Ordusu, Filistinli gazeteci Şirin Ebu Akile'yi öldüren kişinin muhtemelen İsrail askeri olduğunu açıklamıştır. Filistinliler ve İsrail arasında artan tansiyon özellikle seçim sürecinde yaşanması durumunda ülkedeki sağ partilerin oy oranlarını artırmasına neden olmaktadır. Güvenlik ve beka konusunda ileri derecede hassasiyete sahip olan İsrail halkı *değişim hükümetinin* ülkede yaşanan sorunlar adına yeni bir umut olacağına ka-

naat getirirse de bunca yıldır birikmiş sorunların kısa vadede çözüme kavuşmaması hükûmetin çalışmaz bir duruma gelmesine neden olmuştur.

OLAĞANÜSTÜ HÂL YASASIYLA ALAKALI SORUNLAR VE MEVCUT SİYASİ DURUM

Bu noktada bir önceki 8 partili koalisyon hükûmetinin feshine neden olan en önemli gelişmelerden biri haziran ayında işgal altındaki Batı Şeria'daki iki kademeli hukuk sistemini koruyan olağanüstü hâl yasasının yenilenememesi sonrasında gelmiştir. Söz konusu yasa, İsrail'in 1967 yılında işgal ettiği Batı Şeria'da yaşayan İsraili yerleşimcilere sivil mahkemelerde yargılanmaları, ceza almaları hâlinde sivil cezaevinde kalmaları ve sosyal güvenlik sisteminden faydalanmaları gibi ayrıcalıklar tanı-maktaydı. Tasarının oylanması sürecinde Yamina Partisi milletvekillerinin bir kısmının tasarıya ret oyu veren Arap milletvekillerine saldırımları sonucu mecliste tansiyon artmıştır. Bu durum üzerine dönemin Dışişleri Bakanı Yair Lapid'in hükûmetteki koalisyon bloklarının tasarımı yakın zaman içerisinde tekrar Knesset'e sunacağını belirterek koalisyon ortağı partilerin gerekli sorumlulukları üstlenmesinin şart olduğunu ifade etmesi koalisyon içerisinde çatlaklar yaşanmasına neden olmuştur. Tüm bu gelişmelerin Filistinliler açısından ortaya koyduğu umutsuzluk ve Arap partilerinin son dönemde yaşadıkları bölünmeler sonrası Filistinlilerin sandıktan Filistinliler adına umut vadeden bir durumun çıkmasının zor olduğuna işaret etmiştir. Bu

bağlamda 1 Kasım 2022 seçimlerinde Arap partileri arasında yer alan Beled Partisi mevcut durumda barajı geçemezken Ra'am Partisi, Hadash ve Taal tarafından kurulan ortak liste 5 milletvekili elde etmiş görünmektedir. Nisan ayında gerçekleşen Birleşmiş Milletler (BM) görüşmelerinde İsrail Başbakanı Lapid'in iki devletli çözümden bahsetmesi Lapid'in bundan sonraki süreçte koalisyonun içerisinde kalması durumunda barış umutlarını besleyebilirdi zira geçtiğimiz seçimlerde 17 milletvekiline ulaşan Lapid'in bu seçimlerde oylarını artırarak 24 milletvekiline ulaştığı dolayısıyla 31 milletvekili kazanan Likud'dan sonra ikinci parti olduğu dikkat çekmektedir.

Ortaya çıkan tablo İsrail Cumhurbaşkanı Herzog hakkında dava süreci devam etmesine rağmen en çok milletvekili sayısını elde eden Netanyahu'ya 13 Kasım'da hükümet kurma görevinin verilmesine neden olmuştur. Cumhurbaşkanı Herzog, parti gruplarıyla yaptığı

istişareler sonucu meclisteki 64 milletvekilinin Netanyahu'yu, 28 milletvekilinin ise Gelecek Var Partisi Lideri Yair Lapid'i başbakan adayı olarak gösterdiğini belirterek milletvekilleri arasında en fazla desteği alması, meclisteki en büyük parti olması ve hükümet kurma şansının yüksekliğini dikkate alarak bu görevlendirmeyi yaptığını ifade etmiştir. Yasa gereği görevi aldıktan sonra 28 gün hükümet kurma süresi bulunan Netanyahu, koalisyon kurma çalışmalarını devam ettirmektedir. Bu noktada Likud Partisi'nin koalisyon ortaklığı konusunda Itamar Ben-Gvir liderliğindeki aşırı sağcı Otzma Yahudit (Yahudi Gücü) partisi ve bazı sağ partilerle anlaşmaya yakın olduğu ifade edilmiştir. Sonuç olarak süreç, İsrail'de sağ eğilimli bir hükümet kurulması ihtimalinin gittikçe kuvvetlendiğini göstermektedir. İlerleyen günler siyasi karar alma sürecinin dışında kalan Filistinliler için daha da zor günlerin kapıda olduğuna işaret etmektedir. ■